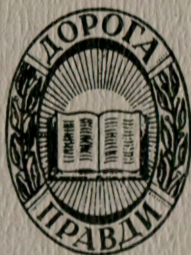

ГЮСТАВ ФЛЬОБЕР

ІВАН ХРЕСТИТЕЛЬ

З французької мови переклав
Йосафат Іваськів

Накладом
Християнського Видавництва "Дорога Правди"

Гамільтон — 1987 — Торонто

diasporiana.org.ua

GUSTAVE FLAUBERT

JOHN THE BAPTIST (HERODIAS)

Translated from French into Ukrainian
by Josaphat Iwaskiw

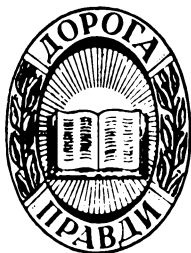
“Doroha Prawdy” Publishers

Hamilton — 1987 — Toronto

ГЮСТАВ ФЛЬОБЕ́Р

ІВАН ХРЕСТИТЕЛЬ

З французької мови переклав
Йосафат Іваськів

Накладом
Християнського Видавництва "Дорога Правди"

Гамільтон — 1987 — Торонто

ВИДАВНИЦТВО “ДОРОГА ПРАВДИ” Ч. 95

**PRINTED IN CANADA BY:
IMPRESSIONS — 770 Moncton Avenue, Winnipeg, Man. R2K 1Y5**

ВСТУПНЕ СЛОВО

Перечитавши багато літератури французьких письменників, я був захоплений твором „Іродіяда” Гюстава Фльобера не тільки мистецтвом його змісту, але також його біблійною тематикою. Українському перекладові ми дали назву „Іван Хреститель”, а це тому, що він є головною особистістю в цій повісті.

У цій повісті Фльобёр так прекрасно відтворив ті часи й персонажі, що цей твір вважається перлиною світової літератури, а він написав їх багато, — ось деякі назви з них: „Мадам Боварі”, „Саламбо”, „Виховання почуттів”, „Три повісті” і „Проста душа”.

В усіх цих творах він осуджував моральне звиродіння правлячої верхівки французького народу, а також марновірство релігійних обрядів, які суперечать науці Євангелії.

У 1871 році, коли постала Паризька комуна, то Фльобёр пророчим духом так відчув і збагнув ту паперово-ілюзійну утопію, що він сильно виступив проти неї. (За те російські большевики його ще й тепер осуджують). Але його величі, як геніального письменника, не заперечують.

Щоб написати такий твір, як „Іродіяда”, то Фльобер якийсь час жив у Палестині, простудіював багато матеріалу про стародавні часи, а також наочно вивчив географічні місцевості, природу, фавну та взагалі обставини.

Він дуже яскраво відтворив безглуздий характер Ірода Антипи та його маріонеткове правління, яке не мало в собі нічого ідейного.

Іродіяду Фльобёр описав, як остаточно зіпсовану морально жінку з надмірними амбіціями про „велике царство” і престиж, на що вона аж занадто претендувала. Для тих надмірних амбіцій вона навіть ужила свою молоденьку дочку, яку послала на науку клясичних танців (балету), і бачимо у цій повісті, які наслідки принесло те танцювання, — голова Йоханана Івана Хрестителя була стята. Особистість і характер Івана Хрестителя та його служіння, яке було йому призначене Богом, надзвичайно влучно описані та представлені в цій повісті.

Це все спонукало мене перекласти цю повість на українську мову.

Щиро дякую докторові К. Костеву за читання коректи цієї книжки, а також дякую Видавництву „Дорога Правди” за видання цього твору.

Й. Іваськів

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Тетрарх Ірод Антипа

Махеруська цитаделя гордо височіла на схід від Мертвого моря на базальтовій скелі, яка мала вигляд заокругленого конуса. Чотири глибокі долини оточували її: дві з боків, одна спереду, а одна з-заду. Купа домів тулилася до підніжжя гори, оточеної круглим кам'яним муром, який то підносився, то спадав хвилясто, задля нерівної місцевості; крута дорога, висічена в скелі, сполучувала місто з фортецею. Її стіни були заввишки 120 ліктів, забезпечені виступами, наріжниками та бійницями; а також вежі височіли то тут, то там, являючи собою ніби кільця кам'яного ланцюга, спорудженого над безоднею.

Внутрі цитаделі знаходився двірець, прикрашений портиками, з плоским дахом у вигляді тераси. Поруччя із фігового дерева оточували його зі всіх боків, довгі щогли, на які натягувалося барвисті тканини, стояли кругом над поруччями.

Одного разу рано-вранці, ще до сходу сонця, появився на верху двірця тетрарх Ірод Антипа і, обпершись на поруччя, почав дивитися. Просто перед ним наче лежали гори, показуючи свої гребені, коли ще їхня велична темна маса до самого дна провалля знаходилася в туманній тіні. Туман ще якийсь час бродив. . . Врешті він розвіявся і виразно показався вигляд панорами Мертвого моря. Світанок уже ясно розгорявся поза Махерусом, і його рожеві промені розливалися навкруги. Поволі

погідний світанок освічував прибережні піски, пагірки та пустиню; а там далше до небосхилу зарожевіли Юдейські гори зі своїми сірими, кострубатими узгір'ями. Посередині Енгади простягнулися чорною смугою містечка та села. Хеврон у заглибленні заокруглився банею, а кругом нього виноградники та оливкові сади, Ешколь показав свої гранатові рослинності, Сорек — свої виноградники, а Газер широкі поля засіяні кунгутом (рід сочевиці), величезна Антонова вежа тяжіла над Єрусалимом, як якесь жахливе одоробало. Тетрарх відвів свої очі від неї і почав оглядати ерихонські пальми; тут він також пригадав собі інші міста своєї Галилеї: Капернаум, Ендор, Назарет і звичайно Тиверіяду, туди він мабуть уже ніколи не повернеться. А Йордан плив перед ним по безжиттєвій пустині. . . А вона вся побіліла, як снігове покривало, і разуче сліпила очі. Мертве море ставало подібне до величезного блакитного каменя, а на північному його березі, від сторони Ємену, Антипа побачив те, чого він так жахливо боявся, а це: порозкладувані намети темно-бурого кольору видніли там, а поміж ними коней і людей із списками в руках, які вешталися сюди й туди. А погасаючі вогнища блищали іскрами понад самою землею.

Це були війська аравійського царя, з якого дочкою був жонатий Ірод Антипа, і з нею він розвівся задля того, щоб одружитися з Іродіядою, жінкою свого рідного брата Пилипа, якого вона покинула.

Антипа чекав військової допомоги від римлян; і так як Вітелій, правитель Сирії, спізнився з прибуттям, то це страшенно мучило тетрарха. „Агрипа, — думав він, — напевно пошкодив мені в імператора”. Пилип, його брат, володар Ітуреї та землі Трахонітської, озброювався проти нього. Юдеї дуже сильно обурювалися ідолопоклонницьким звичаям тетрарха, інші його піддані страшенно ненавиділи його безглузде правління. І ось він вагався поміж двома рішеннями: що зробити, чи якимсь чином зм'якшити вороже відношення аравитян — або

вступити в союз із парфянами?! І, з нагоди свята дня свого народження, того самого дня він запросив на великий бенкет головних начальників своїх військ, а також поважних, визначних особистостей із Галилеї.

Гострим напруженим зором Ірод пробіг усі дороги. Але вони були ще порожні. Ранні орли літали понад його головою. . . Вдолині біля оборонного вала спали вояки, притулившись до стіни. . . На дворі ще не видно було ніякого життя.

Раптом він почув голос, який виходив із надр землі, і від цього тетрарх зблід. Він нагнувся, щоб краще прислухатися. Але голос замовк. А потім знову пролунав голос. . . Тоді Ірод заплескав у долоні, і закричав: „Манай! Манай!”

З'явився чоловік, обнажений до пояса, подібний до банщика, він був дуже високого росту, старий, і жахливо худий; на його стегні висів великий ніж у бронзовій піхві, — і так як його волосся було зачесане догори та стягнене гребенем, то його обличчя виглядало надмірно довге. Дивна поволока сонливості покривала його безбарвні очі. Але зуби його блищали, як у вовка, а ноги легко й твердо ступали по кам'яних плитах. Якесь мавпяча звинність була у всьому його тілі, а безжиттєва неперушність мумії — на обличчі.

— Де він? — запитав тетрарх.

— Все ще таки там, де був! — відповів Манай, показуючи позад себе великим пальцем правої руки.

— Мені причувся його голос! — І Антипа зідхнув зповноти своїх грудей довідавшись про Йоханана, — про того чоловіка, якого тепер християни називають Іваном Хрестителем.

— Чи приходили знову ті два чоловіки, які тому місяць були тут, і, на жаль, були допущені до його тюрми, — і чи є з'ясована причина їхніх відвідин?

Манай відповідав:

— Вони були обмінялися з ним якимись таємними

словами. Я думаю, що тут нема чим дуже перейматися, — це щось таке ні дати, ані взяти, звичайні нічні злодії на перехрестях доріг. Потім вони відправилися у Горішню Галилею, але вони були заявили, що скоро знову вернуться з великою, доброю новиною.

Антипа схилив голову; потім із жахливим виглядом на обличчі, сказав:

— Пильнуй його! Пильнуй! І нікого постороннього не допускай до нього! Замкни щільно двері та накрій яму! І так усе зроби, щоб навіть ніхто не підозрівав, що він ще живий!

Манай ще добре не вислухавши наказів Ірода — і поспішив виконувати їх, бо Йоханан був юдеєм, і Манай, як і всі самаряни, всім серцем своїм ненавидів юдеїв.

За переданням самарян, Мойсей був предсказав, що на горі Герізім буде храм, як основний центр поклоніння всього Ізраїля, а він уже не існував від часу панування царя Гіркана; а єрусалимський храм наповняв душу Маная страшною злістю і образою, яку так побуджує тріюмфуюча несправедливість.

Одного разу потаємно Манай зі своїми товаришами, закралися до єрусалимського храму, щоб опоганити святе місце, і вони наклали на жертівник костей із мерців. І він тільки один урятувався швидкістю своїх ніг, а всім його спільникам повідрубували голови.

І ось тепер він побачив той ненависний храм у далечині, в розрізі двох пагірків — на горі Морія. Сонце підносилося та сліпуче освічувало його стіни з білого мармору та золоті плити даху. Храм виглядав величною, променистою горою, чимсь надприродним, надзвичайним, все інше навкруг було придушене його величчю та пишністю.

Манай протягнув свою руку в напрямі Сіону і, випрямившись, стиснув кулаки, скривив обличчя та проказав анатему. Він був певний того, що слова прокляття мають свою діючу силу!

Антипа рівнодушно вислухав це все, а самарянин продовжував далі:

— Він час від часу хвилюється, а навіть хоче втекти, він таки непохитно надіється на якесь визволення. А часом у нього вигляд спокійний, наче у хворого звіра, а то знову починає ходити сюди й туди в потемках, і без перестанку повторяє ось такі дивні слова: „Він має рости, я ж — маліти”.

Антипа і Манай обмінялися поглядами. Але довгі роздумування все ж таки втомили тетрарха.

Всі оті гори навкруг нього, подібні сходам великих закам'янілих хвиль, ті чорні розколини на крутих пагорбах, простір блакитного неба, сила денного світла, глибина провалля — все це бентежило його, і остаточне безнадійне ослаблення оволоділо ним при виді пустині, якої поверхня була спотворена ще, мабуть, потопними катаклізмами. Це все являло собою вигляд зруйнованих амфітеатрів і дворців. А гарячий вітер приносив запах сірки із випарів проклятих Богом міст Содоми й Гоморри, які лежать у руїнах нижче рівня Мертвого моря під тяжкими його водами. Ці сліди безсмертного справедливого гніву Божого жахливо лякали ум звироднілого тетрарха. Обпершись обидвома ліктями на поруччя, він стискав виски руками, і сидів непорушно. Аж хтось-то легесенько доторкнувся його. Він обернувся, а перед ним стояла Іродіяда.

Легенький пурпуровий хитон закривав її всю до самих сандалів. Вона так поспішно вийшла зі своїх покоїв, що навіть не встигла накласти намисто та сережки, густа коса її чорного волосся розстелилася по плечах, кирпатенькі ніздрі тремтіли, тріумфальна радість осяяла її обличчя. Сильним голосом вона сказала до тетрарха: — Кесар любить нас! Агрипа замкнений в тюрмі.

— Хто це тобі сказав? — Запитався Антипа.

— Вже я це знаю! Він в тюрмі, — продовжувала вона,

— за те, що помагав Каєві стати імператором.

Отой Агрипа, живучи їхнім подаванням, бажав набути собі царський титул, якого вони так міцно трималися. Але тепер уже нема чого боятися! Тюрми Тиверія нелегко відмикаються, а саме життя в них безнадійне!

Антипа зрозумів її повністю і, хоча вона була сестрою того ж Агрипи, то жорстокий вислів її слів зовсім не обурих його, він навіть признав їй справедливість у цьому. Та ж, до речі, всі убивства були наслідками самих обставин, вони просто були необхідністю в тодішніх царських палатах. А вже в палатах Іродів із такими дрібницями не рахувалися. . . так їх було багато.

Тоді вона оповіла тетрархові про всі свої старання, про підкуплення певних клієнтів, про таємні листи, про придверних підслухувачів, оповіла вона також, як їй пощастило переманити головного донощика Євтиха. . . Усе, все оповіла йому.

„Я нічого не пожаліла. Чого то я для тебе не зробила? Та ж я навіть відреклася від рідного сина”.

Після розводу вона залишила свого малолітнього сина в Римі, надіючись мати дітей від тетрарха Антипи. Дотепер вона про це ніколи не згадувала. Ірод задумався над цим і запитав сам себе: що це все означає? Звідкіля в неї цей несподіваний приплив ніжності?

Між тим слуги натягнули віляріюм, принесли й поклали на підлогу широкі подушки. Іродіяда сіла на одну з них і заплакала, обернувшись спиною до мужа. Врешті вона провела долонею по віях своїх очей. . . І рішила, що не буде думати про погане минуле, а про те, що вона тепер є щаслива! Вона почала пригадувати тетрархові про їхні довгі та любі розмови там, у далекому Римі, в атріюмі двірця; про їхні зустрічі під чарівними портиками бань, а

1) Кай Калігула був наслідником Тиверія.

також проходжування по „Святій вулиці”,²⁾ і вечори проведені в просторих віллах, при прискаючих фонтанах, під різнобарвними арками римської Кампанії. Вона поглядала на нього і так, як це було колись, тулилася покотячому до його грудей. Але він відіпхнув її від себе.

Ту любов, яку вона старалася збудити в нім, була так тепер далеко від нього! Бо, власне, причиною теперішнього всього його горя була та любов. З цієї причини війна продовжувалася вже майже 9 років; і задля цього тетрарх передчасно постарівся. Ірод, одягнений у чорну тогу обшиту бузкового кольору крайкою, сидів пригноблений із згорбленою спиною, його борода сріблилася сивиною, на яку падали сонячні проміння, проникавші через тканину натягненого віляріюму, і також освічували його понуре зморщене чоло. На чолі Іродіяди також уже було видно зморщки і, так сидячи одне проти одного вони обмінялися суворими, ворожими поглядами.

Нарешті гірські дороги оживились. Пастухи підганяли волів остроми дротиками, діти тягнули за собою впертих ослів, конюхи вели нав'ючених коней. А ті, які сходили з гір, розташованих за Махерусом, поволі зникали за стінами замку. Інші знову піднімалися догори в напрямі до Махерусу, — а ввійшовши в місто, вони складали свою ношу на подвірях домів. Це були поставальники тетрарха, а також раби запрошених гостей, послані з вантажами наперед перед своїми панами. Аж ось несподівано ліворуч появився есей, босий, в білій одежі, з виглядом стоїка. Манай поспішно виняв свого ножа, підніс його високо і поспішив йому назустріч.

— Убий його! — кричала Іродіяда.

— Ні, не руш його! — промовив Ірод.

Манай зупинився, есей зупинився також.

Потім обидва відступили, задкуючи один від одного, пильно дивлячись один на одного, і обидва зникли — кожний іншими сходами.

2) “Via Sacra” — головна вулиця старовинного Риму.

— Я знаю його! — сказала Іродіяда, — йому на ім'я Фануїл, він знову старався побачитися з Йохананом, а це тому, що ти є слабодухий, та зберігаєш його живим.

Антипа сказав, що Йоханана можна ще використати для певної, особистої політичної справи. Бо його постійні докори й напади на Єрусалим притягали до них обох усіх інших ізраїльтян.

— Ні, не так! — вигукнула вона. — Євреї покоряться всім своїм володарям, — а особливо тим, які мають тверду руку. Бо вони не всилі створити свою сильну державу. А того, хто безпокоїть народ і побуджує в нім якісь на щось надії, які ще існують із часів Гегемії, — того потрібно знищити. Оце є сама найвірніша політика. — Нам не спішно! — запевняв тетрарх. — Йоханан — небезпечний! От що видумала!! І він почав удавано сміятися.

— Мовчи! — крикнула Іродіяда.

І вона знову оповіла про те пониження і ганьбу, якої вона зазнала в той день, коли їздила до Галааду припильнувати жнива збору бальзаму. На березі ріки Йордану, якісь нагі люди вдягалися. І там, на вершку горбка, стояв чоловік і говорив. Він був одягнений в одягу з верблюдаго волосу — а голова його була подібна на лев'ячу голову.

— Як він тільки побачив мене, — продовжувала Іродіяда, — то він викинув на мене всі прокляття пророків. Його зіниці палали жахливим огнем, його голос завивав, як якась страшна бур'я, він простягав свої руки до неба, ніби хотів дістати звідти громові стріли. А втікати було неможливо, бо колеса повозу по самі колодки застрягли в піску. . . . І я поневолі помалу віддалялася, закриваючись мантиєю, — а вся кров у моєму тілі замерзала від страшних зневаг, які сипалися на мене, як дощева злива!

Цим вона пригадала Антипі ті докори, якими Йоханан докоряв йому, коли то він задля людського ока хотів прийняти від нього хрещення. О, це були страшні, публічні докори: „Принеси достойний плід покаяння. . .

Не можна тобі мати за дружину жінку свого брата!"

Йоханан не давав жити Іродіяді! Коли його зловили і зв'язали шнурками, — то воякам був даний наказ, коли б він чинив якийсь опір, то зарізати його. Але він тут, як навмисне, показався на диво навіть дуже смиренним. У його тюрму були напустили трійливих зміїв, але вони чомусь усі поздыхали.

Через таке поблажливе його ув'язнення Іродіяда виходила сама з себе. За що він так нападав на неї? Що його до цього побуджувало? Його тодішні слова звернені до товпи народу, поширилися всюди, і люди повторяють їх і тепер, — вона чує їх кругом, — вони засіли десь глибоко в її підсвідомості, — вони наповнюють повітря, яке вона вдихає. Вона не була позбавлена мужности! — але воно все було болючіше і гостріше від вістря меча; це була якась така сила, що її не можна перемогти, і це, власне, та сила вводила її в якесь дивне заціпіння. Іродіяда ходила сюди й туди по терасі, вся переповнена гнівом, не знаходячи слів, щоб усе висказати, що мучило її.

Вона думала також про те, що тетрарх, уступаючи загальній людській opinio, чого доброго міг розвестися з нею. А тоді б уже все пропало! Із самих молодих літ вона мріяла про „велике царство". Власне вона тільки задля цього, щоб здійснити свої мрії, залишила свого першого мужа та з'єдналася з ним, із цим чоловіком, який її обманює.

— Я знайшла добру підпору, — нічого й казати, ввійшовши в твою родину!

— Моя родина не гірша від твоєї, — спокійно відповів тетрарх.

В жилах Іродіяди раптом закипіла кров її прадідів, первосвящеників і царів!

— Твій дід замітав храм ув Ашкелоні. А інші твої кривні були пастухами, розбійниками, провідниками караванів! Голота, плативша данину юдеям ще від часів царя Давида! Всі мої предки били твоїх предків! Перші з

Макавеїв вигнали вас із Хеврону, а цар Гірман змусив вас обрізуватися!

І, давши волю почуттям погорди, і то погорди патриціянки до плебея-простака, роду Якова до роду Едома, Іродіяда продовжувала обсипати Антипу докорами за його байдужність до зневаг і образ, за його поступливість перед зрадниками, фарисеями, за його трусливість перед народом, який ненавидів його всім своїм єством.

— Ти такий самий, як і вони, — признайся! І ти тепер, мабуть жалієш за тим, що оставив аравійську дівку, ту яка танцює навкруг каменів! Візьми її собі знову! Иди, заберайся від мене і живи в її полотнянім наметі! Жери її хліб, спечений у попелі, та запивай квасним молоком від її овець! Цілуй її посинілі щоки, — а мене залиши!

Але тетрарх уже не слухав її. Він спрямував увесь зір своїх очей на плоский дах сусіднього дому. Там він несподівано побачив молоденьку дівчину, а біля неї старшу жінку, яка тримала парасолью на довгій тростиновій палиці, подібній до рибальського вудила. Посередині килиму стояв відкритий подорожній кошик, пояси, згорнені тканини, різнобарвні покривала, золоті підвіски в безпорядку звисали через його краї. Час від часу молоденька дівчина зхилялася над тими речами, підносила їх та стріпувала ними в повітрі. Вона була вдягнена, як римлянка — в тоненьку туніку і в пеплюм із заціпками зі смарагду, голуба стяжка підтримувала її косу, правдоподібно, дуже тяжку, дівчина часто поправляла її з-заду рукою. Тінь від парасолі хиталася над нею, закриваючи її до половини. Два рази вдалося Антипі спостерегти її гнучку шию, кутик ока і маленькі уста. Але він міг дуже добре бачити її стрункий стан. Він бачив, як вона схилялася і випростовувалася — легко та гнучко. Він ще чекав на повторення її спритних рухів. А Іродіяда спостерігала це все.

— Хто то є та дівчина? — запитав він, накінець.

Вона відповіла, що не знає. . . і, раптом затихла й відійшла геть.

Тетрарха очікували під портиком галилеяни: завідуючий письмовою частиною, головний наставник над пасовиськами, управляючий копальнями соли, і жид із Єрусалиму, начальник його кінноти. Вони всі привітали його дружнім окликом. . . Але він наразі направився в свої покої. Фануїл знову зненацька з'явився перед ним на повороті коридору.

— Ти знову тут? Ти, напевно, прийшов сюди відвідати Йоханана?

— Не тільки навідати Йоханана, але також ради тебе! Я маю повідомити тебе про дуже важливу новину. . . — сказав Фануїл.

І, не залишаючи більше Антипу, він увійшов услід за ним у темну храмину.

Світло падало всередину через заґратоване вікно, розстелюючись на всю довжину карнизу. Стіни були пофарбовані червоно-синяво, майже на чорно. Біля задньої стіни стояло ліжко із чорного дерева з тасьмами із волової шкіри. Над узголів'ям, як сонце, блищав золотий щит.

Антипа перейшов через цілу храмину, і кинувся на ліжко. А Фануїл, стоячи, підняв руку з поважним і надхненним виглядом, промовив:

— Всевишній інколи посилає одного із посланців Своїх. . . І Йоханан — є таким рабом Його. Якщо ти будеш знущатися над ним, то тебе постигне страшна Божа кара.

— Він переслідує мене, — крикнув тетрарх. — Він вимагав від мене чогось неможливого! І від того часу він мене страшно переслідує і суворо ганьбить. Спочатку я з ним дуже лагідно поводився. . . Але він післяв із Махеруса своїх людей, які турбують моїх підданих. Він нападає на мене. . . А я тільки захищаю себе.

— Це правда, що Йоханан у своїм гніві буває занадто

ревнивий, я цього не заперечую, — сказав Фануїл. — Але, як би там не було, його треба випустити на волю!

— Диких звірів не випускається на волю, — крикнув тетрарх.

— Не тривожся більше, як цього треба! — сказав Фануїл. — Він піде до аравитян, до галів і до скитів. Бо те діло, до якого він є покликаний, мусить сягнути всіх кінців землі.

Антипа на якийсь час був занурений в якесь особливе видіння.

— Без сумніву, його сила впливу надто велика! — сказав Ірод.

Я, навіть проти своєї волі, люблю його.

— Тож звільни його! — сказав есей.

Тетрарх покрутив головою. Він боявся Іродіяди, Маная. . . він жахався невідомої майбутності!

Фануїл старався переконати його. Закладом правдивості своїх слів він представляв постійну покірність есеїв царям. Ці бідні люди, недоступні страхам мук і кар, одягнені в льняну одежу, вміючи читати з книги зоряного неба, то навіть мимоволі викликали до себе якусь особливу пошану. Антипа пригадав собі слово, сказане Фануїлом напочатку їх розмови.

— Яку це ти важливу новину хотів мені звістити? Але раптом з'явився перед тетрархом негр. Все його тіло було біле від пилюки. Він хропив від перевтоми і міг тільки вимовити одне слово:

— Вітелій!

— Як? Він сюди їде?

— Так, я бачив його. . . За три години він буде тут!

Занавіси коридорів загоїдалися, немов від подуву вітру, шум і рух наповнив цілий замок, тупіт і гуркіт метушливих людей, перетягання меблів, брязкіт і дзвенькіт срібної посуду. . . а з висоти веж гучно гриміли сурми, скликаючи рабів, які розійшлися.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Вітелій Люцій, Авло і Йоханан

Юрби народу покривали фортифікаційні вали твердині, коли Вітелій увійшов у двір замку. Він опирався на рамено свого перекладача, слідом за ним на плечах рабів порушувалися великі ноші, оббиті кармазиною тканиною, прикрашені дзеркалами та помпонами. Вітелій був одягнений у білу тогу з широкою пурпуровою крайкою, і в консульських півчобітках, почесна сторожа оточувала його особу. Вони встромили в землю перед дверима дванадцять снопів різок, пов'язаних пасками із топорами посередині. . . всі присутні потаємно затремтіли перед величчю та силою римського народу.

Ноші, що їх несло вісьмох чоловіків, зупинилися: Із них вийшов юнак із товстим черевом, із вугруватим обличчям і перловими перстнями майже на всіх пальцях. Йому зараз запропонували чашу вина й пахучі, солодкі пряники. Він випив і звелів, щоб подали ще. Поміж тим усім тетрарх упав на коліна перед проконсулом, жаліючи за тим, що раніше не був повідомлений про його ласкавий приїзд. А то він, тетрарх, дав би був наказ, щоб по всіх дорогах було приготоване все те, що належить Вітеліям. Бо їхнє походження було від богині Вітелії; дорога, яка йшла від Яникулу до моря, називалася їхнім ім'ям, квесторам і консулам не було рахунку в їх роді! Щождо самого Люція, який був тепер гостем тетрарха, то всі були йому зобов'язані вдячністю, як переможцеві непокірливих

клитів, а також як батькові того юного Авла, який прибув сюди, ніби то вернувся у своє володіння, бо Схід завжди уважався батьківщиною богів! Всі ці перебільшення були висказані Іродом по-латинському, — а Вітелій приймав їх дуже холодно та спокійно.

Накінець він відповідав також подібними компліментами, що одного Ірода Великого вистачає для слави цілого жидівського народу. Атенці, шанували його, як одного з найкращих завідувачів олімпійськими іграми. Він же побудував храми в честь Августа, і відзначався завжди терпеливістю, геніальними здібностями, військовими доблестями та постійною вірністю кесарям. Поміж колонами з бронзовими капітолями з'явилася Іродіяда, оточена придворними дамами та евнухами; вони несли золоті підноси, на яких курилися пахощі.

Проконсул ступив три кроки їй назустріч. Вона привітала його легким поклоном голови:

— Ох, яке щастя! — викрикнула вона, — що Агрипа, ворог Тиверія, уже не може шкодити більше!

Вітелій ще нічого не знав про ту подію. Але Іродіяда показалася йому дуже небезпечною. . . І так, як Антипа почав клястися всіма богами, що він зробить усе щонайкраще для імператора:

— Так, — додав проконсул, — навіть на зло іншим.

(Вітелієві колись було пощастило здобути заложників від парфянського царя, але імператор не звернув жодної уваги на ту його заслугу, бо Антипа був присутнім на нараді, і він негайно, щоб прислужитися, перший послав про те вістку імператорові. І той вчинок тетрарха породив глибоку ненависть у Вітелія, і через це він спізнився з обіцяною військовою допомогою).

Тетрарх збентежився і не знав що сказати. Тоді Авло промовив зо сміхом:

— Не бійся, Антипо! Я є твій оборонець!

Проконсул вдавав, що ніби не чув слів, сказаних його сином. Щастя батька залежало від зневаження його

сином, бо цей Авло, ця квітка, яка виросла на болотах Капреї, доставляв йому такі значні вигоди, так що він за це оточував його запобіжними стараннями, хоча й не довіряв йому, бо він був отруйною квіткою.

Раптом за брамою почувся голосний шум. І показався довгий ряд білих мулів, на яких їхали верхом люди у священничій одежі. Це були саддукеї і фарисеї, яких одна й та сама честилюбива думка привела в Махерус. Саддукеї бажали одержати право на жертвоприношення, а фарисеї, щоб те право затримати за собою. Обличчя тих людей були понурі, особливо фарисеїв, які були природними ворогами тетрарха й Риму. Вони путалися в полах своїх хламид (довгі хитони) поміж натовпами народу, їхні тіяри хиталися на головах, підв'язані вузькими стяжками, на яких були написані якісь літери.

Майже в той самий час прибули вояки римського авангарду. Вони несли свої щити в мішках, щоб зберегти їх від порохів, — а за ними йшов Маркел, намісник проконсула, разом із митарями, які держали під пахами дерев'яні таблиці.

Антипа представив проконсулові своїх головних службовців: Толмая, Карфера, Сехома і Амонію із Олександрії, який заготовляв для нього асфальт, Носмана, начальника його піхоти та вавилонця Ясима.

Вітелій уже попередньо спостеріг Маная.

— А цей хто такий? — запитав він.

Тетрарх пояснив йому жестом, що цей є катом.

Потім він представив Вітелієві саддукеїв.

Йонатан, чоловік малого росту, дуже вільний у своїх рухах, який говорив по-грецькому, почав умовляти проконсула відвідати його в Єрусалимі. Той запевняв його, що мабуть туди прибуде.

Елеазар, чоловік із орлиним носом і довгою бородою, почав домагатися від імени фарисеїв плаща первосвященничого, який був затриманий державною владою в Антоновій вежі.

Потім галилеяни подали скаргу на Понтія Пилата. Користуючись тим приводом, що якийсь безумець знайшов золоту посуду царя Давида в печері близько Самарії, Пилат приказав убити кількох жителів. Всі вони навперейми говорили в той самий час, — а Манай то вже доказував більше всіх, голосно й настирливо. Вітелій запевняв їх, що всі винуватці будуть належно покарані.

Нараз войовничі слова й крики роздалися перед одним із портиків, там де вояки повісили свої щити. Вони зняли з них чохла, — і фігура кесаря, зображена на кожному щиті, викликала незадоволення юдеїв, вважаючи це ідолопоклонством.

Антипа почав їх умовляти — а Вітелій, сидівший під колонадою у високім кріслі, дивувався з їхньої немудрої лютости. „Так, — думав він, — Тиверій мав рацію, що заслав 400 таких ось юдеїв у Сардинію. Ну, але тут вони в себе в дома — і вони є дуже сильні”. І Вітелій дав наказ познімати щити.

Тоді вони всі громадно оточили проконсула, звертаючись до нього з різними проханнями, — хто відміни будь-якої несправедливості, дехто якихось особистих поблажливостей, а дехто просто просив про помилування. Вони дерли свою одежу, просуваючись уперед. Щоб втримати хоч якийсь порядок, то раби били їх киями направо й наліво. І ті, хто ближче був дверей, почали втікати наниз дорогою, — то знову інші піднімалися догори й насували на проконсула. Дві течії представляла та людська маса, які бурхливо хвилювали, стиснені з обох боків міцними кам'яними мурами.

Вітелій запитав, яка це причина, що так багато зібралося народу? Антипа йому відповів, що всі ці люди прийшли на свято його дня народження, — і представив йому декотрих вірних своїх слуг.

Перехилившись із бійниць, раби тетрарха втягали шнурами величезні коші, повні м'ясива, ярини й овочів. Ірод із надмірною думністю вказав Люцієві на антилоп,

лелеків, широких риб блакитної барви, на виноградні грона, дині, різні тикви та гранатові овочі, всякого добра було накопичено у вигляді пірамід. Нарешті Авло таки не витримав. Він зосередив увесь свій зір на кухню, будучи, як відомо, одержимий страшною обжерливістю, якою багато літ пізніше йому було суджено дивувати весь світ!³⁾

Проходячи біля підвалу, Авло побачив великі каструлі, подібні до подвійних корит. Люцій також підійшов подивитися на них і зажадав, щоб йому відчинили підземні келії замку.

Вони були висічені в скелі — у вигляді підвалів із склепіннями, які були укріплені стовпами. У першій кімнаті був склад старої, непотрібної зброї. Але друга була вщерть заповнена новими піками; і їхні вістря дружньо стирчали, прикрашені пучками барвистого пір'я. Стіни третьої кімнати були завішані матами, а в них густо повтикані гострі стріли. Леза гострих мечів покривали стіни четвертої кімнати. П'ята кімната була заповнена довгими рядами шоломів із гребенями червоного пір'я, вони були подібні до легіону червоних зміїв. У шостій кімнаті були тільки самі сагайдаки, а в сьомій — самі тільки панцирі на ноги, у восьмій — налокітники, а в інших були вила, гаки, драбини й канати, тут були також жердини для катапульт, а навіть дзвіночки для верблюдах нагрудників. І так як гора була широка внизу, то всередині була вся пробуравлена, як бджоляний вулик, і так під першим поверхом знаходився другий, а ще глибше — третій.

Вітелій, Пінхас, його перекладач і Сизена, начальник митників, проходили й оглядали всі ті кімнати при світлі смолоскипів, несеними трьома євнухами. Неясно видніли в тіні безформні предмети, здобуті варварами: палиці понабивані цвяхами нагостро, затроєні дротики, кліщі,

3) Той Авло Вітелій був, як відомо, імператором після Оттона в 69 році по Хр.

подібні до крокодилячих пащ. . . Тетрарх мав стільки зброї у своєму розпорядженні в Махерусі, що легко міг узброїти 40 тисяч вояків. Він зібрав увесь цей арсенал зброї, із-за передбачення небезпечного й непевного союзу зі своїми противниками; але проконсул міг подумати або навіть і сказати, що те все приготоване з ціллю воювати проти римлян, і тетрарх старався поставити у виправдання якесь вибачення.

І почав говорити, що ніби то не вся ця зброя йому належить. Багато дечого служило тільки для оборони від різних банд розбійників. Окрім того, треба було воювати з аравітянами. А знову ще багато дечого дісталось йому, як спадщина від його батька. І замість того, щоб йти позаду проконсула, то тетрарх біг уперед поспішними кроками. Нарешті він притулився до стіни, розтягаючи тогу розчепіреними ліктями. Але верхню частину дверей було видно над його головою. Вітелій зауважив ті двері й захотів дізнатись, що там скривається за ними?

Але Антипа сказав, що тільки один вавилонець може відчинити ці двері.

— Покликати вавилонця! — звелів Вітелій.

Всі тут на нього чекали. . .

Батько того вавилонця колись давно прибув сюди із берегів Ефрату з п'ятисотнями верхівців. І він запропонував Іродові Великому свої услуги для захисту східніх окраїн його володінь. Після поділення царства Ясим остався служити Пилипові, а тепер служить вірно Антипі.

Нарешті він з'явився з луком на рамені та бичем у руці. Різнобарвні бичівки тісно стягували його криві ноги. Туніка у вигляді поддъовки не покривала його обнажених товстих рук, хутряна шапка кидала чорну тінь на його похмуре обличчя й бороду, яка була майстерно позакручувана в кільця.

Спочатку він вдавав, що не розуміє перекладача. Але, коли Вітелій значуще глянув на Антипу. . . і той не гаючись повторив його повеління. Тоді Ясим притулився

обидвома руками до дверей, і вони посунулися та ввійшли в стіну.

Струя теплого повітря пронеслася з темряви. Широкий коридор, спускався спіралью, ведучи в глибину. Всі направилися по тому коридору й дійшли до порога печери, багато просторішої, аніж усі інші підземелля.

На протилежному кінці печери з'яв отвір арки, виходячи на саму кручу безодні, яка з того боку захищала твердиню. Дикий виноград, деревник і каприфолій чіплялися за склепіння арки, гойдаючись на прозорім повітрі своїми барвистими гронами, осяяними живим, денним світлом, на дні печери дзюрчав вузький струмочок джерельної води.

Там знаходилося коло сотні білих коней, вони їли ячмінь, насипаний на дошки, підвішені нарівні з їхніми мордами. Їхні гриви були пофарбовані на синьо, копита — взуті у м'ягенькі плетені торбинки, гриви поміж вухами стирчали чубчиками у вигляді перук. Своїми довгими хвостами вони техенько поплескували себе по боках. Проконсул занімів від здивування.

Це були дивні тварини, гнучкі як змії, легкі як птахи. Вони мчалися, не відстаючи від стріли, пущеної верхівцем, збивали з ніг людей, гризли їх зубами, вмиль звільнялися з-поміж каміння та скель, перескакували через провалля, а по рівному степу гналися як шалені, від зорі до зорі, і не стомлювалися. А коли сказати тільки одне слово, то зараз зупинялися на місці, як укопані. Як тільки Ясим увійшов у печеру, то вони всі побігли до нього, так як вівці до пастуха, і, повитягавши тонкі шиї, тривожно гляділи на нього своїми дитячими очима.

За звичкою він крикнув на них диким, гортанним криком, цей звук їх розвеселив, вони почали здиматися на диби і підскакувати. . . Жадоба простору, жадоба скакання в них загорілася.

Антипа, маючи страх, щоб проконсул не забрах їх собі, заховав їх у цьому місці, особливо призначенім для

коней на випадок облоги.

— Невигідна конюшня, — сказав проконсул, — ти ризикуєш згубити їх. Запиши їх у інвентар, Сизено.

Митар дістав дощинку з-за пояса, перерахував коней і записав їх. Агенти митарських спілок часто підкупляли правителів, щоб зручніше грабити людей. І той Сизена, з лисячою мордочкою і завжди кліпаючими очками, рознюхував усе та всюди.

Накінець, усі повернулися у двір замку. Круглі бронзові диски, щось таке в роді великих накривок, які видніли то тут, то там, закривали великі підземні цистерни-збірники. Проконсул зауважив один із тих дисків, який був розміром ширший від інших, і коли він стукнув ногою, то він глухо задзвенів. І він по черзі почав стукати по всіх інших — і накінець затупав ногами, заревів несамовито:

— Знайшов! знайшов! Ось вони, Іродові скарби!

Щоб лиш знайти якісь скарби, — то ця думка, як цвях убилася в голову кожного римлянина.

Тетрарх клявся, що ніяких скарбів там не було й нема.

— Отже, то що тут таке знаходиться?

— Нічого такого важного. . . чоловік один. . . в'язень.

— Покажи його! — сказав Вітелій.

Тетрарх не послухався. Юдеї дізналися б про його таємницю. Його явна непокірливість сильно роззлостила Вітелія.

— Виламати це! — закричав він лікторам. А Манай догадався, в чім була справа. Побачивши принесену сокиру, то він думав, що вони хочуть обезголовити Йоханана, і по першій ударі сокирою у бронзову плиту, він запхав поміж нею і кам'яним помостом довгий гак, потім простягнув і напружив свої худі, жилаві руки, обережно підняв плиту. . . і вона відвалилась. А всі присутні подивлялися силу старика. Під тією бронзовою покришкою, підбитою деревом, показався трап. Манай ударив по

ньому кулаком і він відкрився на дві отвірні половинки. Відкрилася глибока, чорна яма, в якій була вузька драбина без поруччя. Ті, хто нагнувся над отвором, побачили там, глибоко на дні, щось не цілком ясне і страшно-жахливе.

Чоловік там лежав на землі. Його довге волосся перепуталося з шерстю звірячої шкіри, в яку було зодягнене його тіло. І ось він устав. Його голова діткнулася поперечних залізних ґрат, міцно вправлених у стіни ями. . . Час від часу він відходив геть і зникав у темряві підземелля.

Гострі чубки тіяр, рукоятки мечів блищали на сонці, плити помосту палали від страшної спеки, а голуби злітали з карнизів і кружляли над подвір'ям. Це був їхній звичайний час, коли Манай годував їх збіжжям. . . А він присів навпочіпки перед тетрархом, який стояв непорушно біля Вітелія. Галилеяни, священники і вояки створили широке колесо. Всі мовчали в якомусь німому очікуванні.

Спершу почулося глибоке зідхання, захрипле і протяжне. Іродіяда почула те зідхання на другім кінці двора. Захоплена непереможним потягненням, вона пройшла поміж весь натовп і, обершись на плече Маная, нахилилась наперед і почала слухати.

Голос заговорив:

„Горе вам, фарисеї й саддукеї, роде зміїний, мішки надуті, цимбали дзвенячі!”

Всі пізнали голос Йоханана. . . всі повторили його ім'я.

Ще більше підбігло народу.

„Горе тобі, народе! Горе вам, юдейські зрадники, п'яниці ефраїмські, горе вам, у буйних долинах; вам, чиї ноги путаються, отяжені вином! . . .”

„Хай пропадуть вони, як вода всякаючи в землю, як тлінний хробак, як недоносок жінки, якому не суджено побачити сонця! . . .”

„О, Моаве, тобі прийдеться ховатися у віттях

кипарисів, подібно горобцям, у темряві печер, подібно до земляних зайців! Як горіхове лушпиння, роздробляться брами укріплень, упадуть їхні стіни і запалають міста! Бич Всевишнього поражати не перестане! У твоїй же крові вивалляє Він твої члени, дослівно, як вовну в кадубі красильника! Він ізтовче тебе, так як зерно в ступі, як нова борона роздирає грудки землі, так само Він тебе роздире, по горах і долинах розкидає куски твого тіла! . . .”

— Про якого завойовника він говорить? — питали себе слухачі. — Чи часом не про Вітелія? Бо одні тільки римляни були в силі заподіяти таке жахливе знищення! І смуток оповив все навкруг, почувлися тяжкі стогони. . .

— Досить! досить! накажи йому замовчати! — кричав дехто.

Але Йоханан продовжував ще голосніше:

„Хапаючись за трупи своїх матерей, маленькі діти будуть повзти по гарячому попелі! Вночі під страхом меча, люди будуть шукати поміж розвалинами окрушків хліба! На міських майданах, там де колись гуторили старці, жінки будуть сперечатися за мертві кості! Молоді дівчата, ковтаючи сльози, будуть грати на лютнях перед бенкетуючими чужинцями, а найхоробріші сини твої зігнуть хребти свої під тяжкими ношами!”

Натовп народу безмовно слухав ті пророчі передбачення. В їхній уяві виникали дні гоніння, горя, всяких бід і нападів минулих часів. Точно такі самі слова гриміли через уста старожитніх пророків. Бо це Сам Бог говорив до Свого народу, щоб він навернувся від своїх гріхів до Нього. А Йоханан посилав свої вигуки один за одним, з розположенням — дослівно наносив сильні й болючі удари.

Аж раптом його голос став тихим, мило-звучним, приємно співучим. Він предсказував скоре визволення, царство справедливості, милости та блаженства. Небеса засяють непроминаючим світлом, в печері дракона дитя буде гратися, золото заступить глину і пустиня зацвіте

прекрасними трояндами! Те, що коштує тепер 60 гікасів, не буде коштувати більше обола. Молочні джерела попливуть із надр землі, — і всі народи будуть задоволені, ситі, будуть спочивати в тіні своїх виноградників! . .

„Коли ж Ти прийдеш, на Тебе я чекаю?! Тоді всі народи приклонять свої коліна перед Тобою і царству Твоєму не буде кінця, о, Сину Давидів!”

Тетрарх відкинувся назад. Існування Сина Давидового турбувало його, так як якась жахлива загроза.

Йоханан почав ганьбити Ірода за його володарство, — („нема другого владики, крім Предвічного!”) — за його сади, його статуї, його театри, за його меблі зі слонових костей. . . Він ганьбив його, як безбожного Ахава!

Антипа схопився за груди і, перервавши шнурок, на якому висіла його печатка, шпурнув її зі злістю в яму, і звелів Йохананові замовчати.

Але голос відповідав:

„Я буду кричати голосно, як ричить лев, як онагр кричить, так як кричить жінка в муках породів! За кровозмішання твоє тебе вже постигла кара! Бог покарав тебе безплідністю мула!” Бистрий сміх пройшов у натовпі, подібний до плюскання водяних хвиль.

Вітелій уперся і не хотів відійти. А перекладач із байдужним виглядом, перекладав на мову римлян всі зневаги й образи, які Йоханан промовляв на своїй мові, — і таким чином тетрарх та Іродіяда мусіли вислуховувати їх два рази підряд.

Ірод задихався від лютости, а вона дивилась на дно ями, вся бліда з відкритими устами.

А „жахливий” чоловік закинув назад голову, вхопився за штаби ґратів, притулив до них своє волохате обличчя, подібне до сплетеного куща, в яким жевріли дві розжарені вуглини.

„О, це ти, Єзавеле! Поскрипування твоїх сандалів заволоділо його серцем! Ти ржала від похоті, як кобилиця! Ти поставила ложе своє на вершині гори і там

звершала свої жертви! . . Але Господь позриває із тебе сережки, твою пурпурову одержу, твої льняні покривала! Він позриває запинки з рук твоїх, і обручки із ніг твоїх, і ті підвіски, ті золоті серпанки, що тремтять і блищать на чолі твоїм, і срібні твої дзеркальця і віяла із струсового пір'я, — і ті перламутрові високі підосви, на яких ти ставиш свої ноги — і всі хитрування солодких пестошів твоїх! Все це Він відбере насильно, жорстоко і не вистачить каміння, щоб побити тебе всю, бо ти є кровозмішальниця!”

Іродіяда оглянулася навкруги, немовбито шукала якогось захисту. Фарисеї з удаваним співчуттям похилили свої голови, а саддукеї відвернули свої обличчя в протилежний бік, маючи страх образити проконсула. Антипа здавався мертвим чоловіком.

А голос все ріс, все підносився вище. Він перекочувався уривчасто, так як наглий, несподівано вибухнувший грім, — і відгук гір повторяв ті блискавично-громові звуки, яким він так сильно вражав цілий Махерус!

„Плазуй у пилюці, дочко вавилонська! Мели муку! Скинь твій пояс, зніми своє взуття, підійми полу твоєї одержу та перейди через ріки. . . Ніщо не спасе тебе! Сором твій буде відкритий, ганьбу твою побачать усі народи! Твої ридання покрушать твої зуби! Для Всевишнього твої ганебні переступи є огидним смородом! Ти проклята! Проклята! Здохнеш, як та сука!”

Тут раптом трап закрився, покришка загнулася. . . А Манай був готовий задушити Йоханана.

Іродіяда щезла, фарисеї стояли обурені. Антипа стоячи посередині них, старався виправдувати себе.

— Звичайно, — зауважив Елеазар, — треба брати законний шлюб із повдовілою жінкою свого брата, але Іродіяда не була вдовою, а що дуже важливе, то це, що вона мала дітей із Пилипом і, власне, в цьому знаходиться вся гидота гріха.

— Не правда! Заблудження! — сказав саддукей Йонатан. — Закон осуджує такі подружжя, але не забороняє їх зовсім.

— Що це ви говорите, то всі ви не зичливо дивитеся на мене, — сказав Антипа. — Хіба Авесалом не одружився з жінками свого батька, Юда із своєю невісткою, Амнон із своєю сестрою, а Лот зі своїми дочками?

В ту мить з'явився Авло, він вже успів добре виспатися. Довідавшись у чім справа, він одобрив тетрарха.

„Хіба варто соромитися із-за таких дрібниць!” І він по-дурному багато сміявся з докорів священників і дорікань Йоханана.

Іродіяда з височини ганку звернулася до нього:

— Ти надаремно говориш, мій пане! Він приказує народові не платити податків кесареві.

— Чи це правда? — запитав Сизена, начальник над митниками. Всі відповіли стверджуюче. А тетрарах зі свого боку ще підтвердив різними доказами.

Вітелієві прийшла думка, що в'язень може втекти, і хоча й усі ті твердження Антипи показалися йому не правдоподібними, то все ж таки він дав приказ поставити кругом пильну сторожу.

Потім він подався до призначених йому покоїв. Вибрані послі від священників пішли за ним. Не порушуючи питання відносно жертвоприношень, вони викладали перед ним свої скарги. Це все йому надокучило. . . і він звелів їм відійти.

Виходячи від проконсула, Елеазар побачив біля одної з бійниць Антипу. Він розмовляв із довговолосим чоловіком, який був одягнений у білий хитон, це був есей. . . Елеазар подумав собі в душі, що з цього всього не можна нічого доброго сподіватися.

Нарешті, принаймні одна думка потішила Антипу, а це те, що Йоханан уже більше не був залежним від нього, бо римляни взялися сторожити його. . . О, яке полег-

шення! В той час есей Фануїл проходжувався по помості. Він закликав його і показав на вояків:

— Бачиш? вони сильніші від мене, — сказав тетрарх. — Я не можу тепер його звільнити. . . Це не моя вина!

Нарешті двір опорожнів. Раби відпочивали. На почервонілім небозводі, запаленім вечірньою загравою, найменші прямовислі предмети виділялися чорними знаками. Антипа міг розпізнати купи соли на другім боці Мертвого моря, аравських наметів уже більше не було видно. Мабуть аравитяни відійшли геть! Місяць у своїй повності підносився вище, і в серці Антипи запанував ніби якийсь спокій.

А Фануїл, як чоловік придавлений тяжким горем, стояв нерухомо, опустивши підборідок на груди.

Накінець він висказав те, що він так беріг на дні своєї душі.

Із самого початку місяця він спостерігав і вивчав небо. Сузір'я Персея знаходилося в зеніті, Агала тількищо показувався, Алгаль блищав слабим світлом, Міра-Коеті зовсім був щез, і Фануїл зробив із того всього ось такий висновок: Що нинішньої ночі в Махерусі мусить закінчити своє життя дуже визначний чоловік.

Але хто ж то такий? Вітелія оточувала зі всіх боків його стройна сторожа, Йоханан напевно не буде вбитий. . . бо Антипа сам цього не хотів. . .

„Чи часом я не є тим чоловіком? — думав тетрарх. — Може бути, що аравитяне назад вернуться? А як не те, то може проконсул викриє мої зносини із парф'янами. Єрусалимські клеврети однодумці священиків, а під одягом мали вони заховані кінджали. . .” Тетрарх ані трохи не сумнівався в мудрості та пізнаннях Фануїла.

Чи не звернутися до Іродіяди? Безперечно, що він її ненавидить. . . але все ж таки вона додасть йому мужности. Ну, та й ще всі нитки чарівности наразі не були порвані, якими вона його опутала.

Коли він увійшов до її покою, то в порфіровій вазі

курився цинамом, і навкруги були порозставляювані склянки з пахощами, запашні порошки, тканини, подібні до прозорих хмаринок, і мережані серпанки легші від пір'я.

Тетрарх не сказав ані слова про пророцтва Фануїла, ані про страх, який навівали йому аравитяни та юдеї. Він тільки згадав про римлян. Хоч Вітелій не сказав йому навіть одного слова про свої воєнні пляни. То він підозрівав, що Вітелій дружить із Каєм, якого відвідує Агрипа. Він дуже боявся, що його, тетрарха, зашлють кудись на заслання, а може бути, що й заріжуть.

Іродіяда з призириливою пильністю старалася заспокоїти його. А бачачи, що слова її не діють, то вона виняла з невеликої скриньки медалью дивної форми, на якій була зображена голова Тиверія у профілі. Ліктори мусять побліднути, глянувши на ту медалью, а всі викривачі то напевно замовкнуть.

Вдячний, зворушений до дна душі, Антипа, запитав, яким способом вона дістала ту медалью?

— Мені її дали, — думно відповіла вона.

Раптом із-під занавіски дверей простягнулась оголена до плеча рука, рука молода, прекрасна, дослівно виточена Поліклетом із слонової кости. Дещо незручно, але прекрасно, порушувалася та рука в повітрі, вправо і вліво, шукаючи, старалася знайти туніку, залишену на лавці біля стіни.

Старенька служанка тихенько подала ту туніку за двері, піднявши занавіску.

Тетрархові щось зараз пригадалося. . . але що власне, то того він не міг сказати.

— Це твоя рабиня? — запитав він, накінець.

— Яке тобі до того діло! — відповіла Іродіяда.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Бенкет із нагоди дня народин Ірода

Гості наповняли залю, в якій відбувався бенкет. Вона ділилася на три переділи, подібно до базиліки, їх розділяли колони з алгуминового дерева з бронзовими капітолями й вирізьбленими прикрасами. Дві галерії з прорізами в підлозі для сходів опиралися на ті колони, а третя — ціла із золотої філіграни, закруглялась на кінці залі, просто напроти великої арки входу.

Палавші світильники на столах, поставлених на всю довжину залі, височіли вогненними кущами поміж чашами з фарбованої глини, мідяної посуду, тисненими грудками снігу для прохолоди, і купами винограду.

Ті яскраві плями світла поступово зливалися у віддалі, подавлені високістю стелі, променисті струї світла блищали на трибунах, поміж гілками пальм та інших вазонів, подібно до нічних зірок на небі.

Через повідкривані двері видно було позасвічувані смолоскипи на терасах домів. Це цар Антипа давав бенкет своїм друзям, народові, кожному, хто тільки бажав бути його гостем.

Раби, взуті в повстяні сандали, бігали швидше псів із підносами на руках. На золотій трибуні третьої галерії на особливім помості з жимолостевих дощок стояв проконсульський стіл. Вавилонські килими, підвішені до стелі, творили щось таке у вигляді павільйону.

Три лежа із слонової кости, одне на почотнім місці, а два по боках, оточували стіл. На них возлежали проконсул наліво біля дверей, Авло направо, а тетрарх посередині. На Антипі був тяжкий чорний плащ, цілий нашитий різнобарвними накладками, рум'янці покривали його щоки, борода розсіялась віялом, корона із дорогоцінними каміннями тримала його волосся, посипане голубою пудрою. Вітелій зберіг свою пурпурову перев'язку, яка впоперек пересікала його білу льняну тогу. А Авло, як Авло, звелів собі позав'язувати за спину рукави своєї лелійкової, шовкової ризи, ізпоясованої срібними галунами, в три ряди піднімалися його завиті кучері — і сапфірове намисто блищало на його товстих, білих грудях, подібних до жіночих. Біля нього, на подушці, схрестивши ноги, сидів надзвичайно гарний хлопчик, який постійно усміхався. Авло побачив його в кухні, і вже не міг із ним розлучитися. Не будучи в спроможності запам'ятати його халдейського імення, то він його просто назвав Азіатом (Asiaticus). Час від часу Авло лягав навznak на своє ложе і тоді його голі ноги, високо підняті, володіли над усім зібранням.

По другім боці знаходилися священики й старшини Антипи, ерусалимські жителі, визначні особистості грецьких міст, а з боку проконсула й далі — Маркел із митниками, збірщиками податків, друзі тетрарха, поважні особи з Кани галилейської, Птолемаїди, і Єрихону, дальше сиділи вже без чинів, горці з Ливану, старі вояки Ірода Великого, 12 тракійців, ідумейські пастухи, султан Пальміри та езіугаверські моряки. Перед кожним гостем на столі лежала паляниця із м'якого тіста, в яку він витирав свої пальці, і жадібні руки безперестанно простягались, наче пігаргові шиї, по оливки, pistaшки й мігдали, а також по всю іншу їжу. Всі особистості були увінчані різнобарвними квітами і сяяли веселістю.

Тільки фарисеї відказалися від тих вінків, як від римської нечистоти. Вони сильно здригнулись, коли їх по-

кропили зміссю гальбану з ладаном, бо та рідина вживалася тільки для священних обрядів храму.

Авло натер собі нею добре під пахами, а Антипа обіцяв йому прислати цілей корабель, навантажений тим добром, а також разом три коші тієї мастики, яка була побудила в Клеопатри бажання присвоїти собі Палестину.

Один із начальників тиверіядського гарнізону, тількищо прибули в Махерус, примістився позаду тетрарха і, так виглядало, що сповіщав його про якісь надзвичайні події. Але всю його увагу було заглушено проконсулом, а також і тим, що говорилося при сусідніх столах. Там розповідали про Йоханана і про подібних до нього людей. Приводилося різні факти:

— Симон із Гітої, наприклад, обмивав гріхи вогнем. Якийсь Ісус. . .

— „О, той, то вже гірший всіх, — заявив Елеазар. — Паскудний обманщик!”

Позаду тетрарха встав чоловік, блідий, білий, наче кайма його власної хламиди. Він зійшов із помосту і, звернувшись до фарисеїв, вигукнув: „Ви брешете. Ісус робить чудеса, і то такі чудеса, яких ще з людей ніхто ніколи не робив!”

Антипа забажав побачити того Ісуса.

— Чому ж ти не привів Його сюди? Розкажи нам все про Нього, що тільки знаєш, а ми радо вислухаємо.

Тоді він оповів, як він, Яір маючи хвору дочку, був пішов до Капернауму, задля того, щоб впросити Учителя з Назарету вилікувати її. А Учитель відповів йому: „Йди додому, твоя дочка здорова”. І він, Яір вернувшись, зустрів дочку здоровою на порозі дому. . . Вона оставила своє ложе, тоді, коли „гноміон” (сонячний годинник) двірця показував третю годину, якраз той час, коли він був приступив до Ісуса.

Але фарисеї почали заперечувати.

— Звичайно, — говорили вони, — буває щось таке, лікуючі зілля, й обдаровання чародійною силою. В самім

же тут Махерусі часом можна знайти зілля „баарас”, яке робить людину неприступною всякій хворобі. Але уздоровити хворого, небачивши й не діткнувшись його. . . це хіба тільки якась нісенітниця і безглуздя! А якщо той Ісус уздоровляє людей, то уздоровляє демонською силою!

Тут навіть друзі Антипи, начальники поміж галилейцями, підтвердили, потакуючи головами:

— Так, без сумніву, що Він діє демонською силою!

Яір стояв поміж столами напроти священників, його вигляд був певний і смиренний.

— Ну, говори, говори! — чіплялися вони його, — доказуй Його могутність!

Він пригнувся, піднявши рамена і ледве чутним голосом протяжно, як переляканий чоловік, сказав:

— Хіба ж ви не знаєте, що Він є Месія?

Всі священники переглянулися, а Вітелій зажадав пояснення того слова.

Перекладач перед тим, як відповісти, помовчав хвилину.

Накінець, пояснив він, що євреї називають таким ім'ям визволителя, який нагородить їх усіма земними блаженствами і володінням над усіма народами. Знову інші твердили також, що вони повинні чекати двох месіїв. Бо один із них буде переможений Гогом і Магогом, північними демонами; але другий знищить князя зла, і ось уже кілька століть, як вони чекають його приходу.

Тим часом священники поговорили між собою, і Елеазар попросив слова.

— Поперше, — так розпочав він, — Месія буде син Давидів, а не син теслі. Подруге, він утвердить Закон, а той Назарянин його розрушує. — Особливо, головне твердження Елеазара опералося на тім, що Месію має попередити пророк Ілля.

Алеж Ілля вже прийшов! — закричав Яір.

— Ілля! Ілля! — повторив натовп до самого кінця залі.

І раптом в уяві всіх представилася ціла картина подій: старець під хмарою обманців і брехунів, небесний огонь, сходячий на жертівник, хмара ідолопоклонницьких жреців, повкидана в бурхливий потік. . . Жінки на трибунах говорили про сарептську вдовицю.

Але Яір продовжував наполегливо доказувати, що він його бачив! Він його бачив! І, що весь народ його бачив!

— Яке ж його ім'я! Ім'я!

— Йо - ха - нан! — закричав він зі всієї сили.

Антипа відкинувся назад, ніби щось сильно вдарило його просто в груди. Саддукеї накинулися на Яіра. Серед шуму й крику Елеазар почав просторічити, підносячи голос, він намагався звернути на себе увагу всіх присутніх.

Коли, нарешті, настала тиша, то він закутався у свій плащ і так, як суддя, почав ставити питання:

— Аджеж пророк Ілля вмер?

Збентежений гомін людей перервав його мову. Бо багато-хто були того переконання, що Ілля тільки зник, а не вмер. Елеазар скипів зі злості. . . але помимо того, далі продовжував свій допит:

— Ти думаєш, що він воскрес!?

— А чому ж би ні? — відповів Яір.

Саддукеї знизували раменами, а Йонатан, витріщивши очі, удавано старався сміятися, дослівно, як якийсь блазень. Що могло б, так би сказати, бути дурніше, як претендування мертвого тіла на вічне життя? І він для доброго враження і ради проконсула, продеклямував частину вірша тогочасного, римського поета:

(*Nec crescit, nec post mortem durare videtur!*)

(Ні рости, ані існувати по смерті ніхто не може).

Але в ту хвилину Авло звернув усіх увагу на себе, схилившись на край свого ложа з грубими краплями поту на чолі, з позеленілим обличчям і притиснувши обидва кулаки до шлунка.

Саддукеї вдавали співчутливо переляканих. (На

другий день вони отримали право на жертвоприношення).

Антипа виявив усі свої запобігання співчутливості, один тільки Вітелій не дуже цим переймався, хоча й відчував у душі страшну тривогу, бо разом із сином він міг би згубити свою високу кар'єру.

Авла знудило. . . Але, як він тільки викинув усе зі шлунка, то знову захотів їсти.

— Подайте мені скобленого мармору, наксонського сланцю, морської води, чогонебудь, скоріше! — кричав він. А може ось що: чи не ліпше мені взяти ванну? Він узявся гризти грудки снігу. А потім, після недовгого вагання — за що йому взятися: за камагенську паштетівку, чи за рожевих дроздів, нарешті він рішив їсти тикву з медом.

Малий „Азіят” із благоговінням постійно дивився на Авла: той дар пожирання відкривав по його розумінні, ество незвичайне, яке належало до вищої породи! Авлові подали волових нирок, смажену вивірку, соловейків і січеного м'яса, позавиваного у виноградні листки. А під час того священики продовжували сперечатися про воскресіння мертвих. Амонія, учень платоніка Філона, уважав такі пояснення безглуздя, і ділився своїми думками з сидівшими тут греками, які дуже сміялися з оракул. Маркел і Яір підійшли один до одного. Маркел оповідав йому про блаженство, якого він досвідчив, прийнявши віру перського бога Мітри, а Яір переконував його, щоб він послідував за Ісусом Христом. Пальмові, тамарискові, сафетські та біблоські вина текли струмами з амфор у дзбани, а зо дзбанів у чаші, а з чаш у гортані гостей. Піднялися розмови, балачки, почалися сердечні зв'єрнення почуттів. Ясим, хоч і єврей із крові й кости, не скривав більш того, що він є обожателем плянет, купець із Афеки захоплював подивом кочовиків подрібним оповіданням про чудеса гієрополіського храму, — а ті запитували його, скільки коштує подорож туди? Але загал здебільшого тримався за свої традиційні повір'я. Півсліпий германець

співав гімн на славу того скандинавського Миси, де боги об'являють у сыйві свої обличчя, а люди із Сихему відка-
залися їсти смажених голубів задля пошани до святої
горлиці Азиму.

Багатохто розмовляв, стоячи посеред залі, від пари
дихання й диму світильників під стелею залі створилося
щось таке у вигляді туману. Фануїл прослизнув біля стіни.
Він тількищо знову спостерігав небесні сузір'я, він
порушувався у напрямі тетрарха, але дуже уважно, маючи
страх замазатися оливою, що для есеїв було страшним
опоганенням.

Нарешті почулися удари у ворота замку. Народ діз-
нався про ув'язнення Йоханана. Люди зі смолоскипами в
руках продиралися по стежках на гору, темні маси людей
кишіли в байраках — і чав від часу підносились протяжні
крики:

— Йоханан! Йоханан!

— Він є всьому перешкодою, — сказав Йонатан.

— Не буде ніяких доходів, гроші переведуться, якщо
йому дозволять так продовжувати, — міркували фарисеї.

І зі всіх боків було чути докори скарг.

— Захисти нас Антипо! Пора вже закінчити з тим
чоловіком! Ти відступаєш від віри. Ти бежбожник, як і
ввесь Іродів рід!

— Менший, як ви! — висказав розгніваний
тетрарх. . . — Мій батько спорудив ваш храм.

Тоді фарисеї, сини вигнанців, сторонники Мататії,
почали дорікати тетрархові в переступах його родинного
життя.

Ті люди дуже дивовижно виглядали, одні з них мали
якісь загострені голови, скуйовджені бороди, і слабі як би
безвладні руки, інші знову — кирпаті пики, круглі вирячені
очі, вони дивилися, як бульдоги. Чоловіків дванадцять
переписчиків із священничих слуг, які годувалися остан-
ками жертвоприношень, підбігли до самого помосту з
голими ножами. Вони погрожували Антипі, який про-

довжував говорити свою промову, між тим, коли саддукеї неохоче й слабо заступалися за ним. Він побачив Маная і жестом руки звелів йому віддалитися. Вітелій виглядав байдужним, немовбито хотів цим доказати, що те все до нього не відноситься.

Оставшися сидіти на триklinумі фарисеї знову страшно розлютились. Вони порозбивали на куски посуду, яка стояла перед ними. Причиною тієї лютости було те, що їм подали любиму їжу „Мецената” — смажене м'ясо дикого осла з підливою, а вони гидуvalи тим м'ясом, як трафним.

Аvlo насміхався і глузував із них, пригадуючи їм ту осячу голову, яку вони за якимсь там переданням уважали за святу. Багато ще інших образливих слів він висказав відносно їхнього гидування свининою. Правдоподібно, що вони задля того так сильно ненавиділи тієї тварини, бо вона вбила їхнього божка Вакха (божок вина), та ж вони всі очевидні п'яниці, до речі ж, у їхньому храмі було знайдено виноградну вітку, вирізьблену із золота.

Священики не розуміли його мови, бо він говорив по-латинському. А Пінхас походження галилейського, не хотів перекладати для них значення його слів. Тоді Авло розгнівався безмежно, тим більше задля того, що „Азіят” перелякався тих криків, і десь пропав. Обід не подобався Авлові: їжа була якась занадто проста, не до смаку приправлена. Але, коли йому подали повний піднос приготованих хвостів сирійських баранів, дійсних жмуктів товстого сала, то він тоді повністю заспокоївся.

Всі ті юдеї, їхні традиції та звичаї показалися Вітелієві надто пригноблюючими. Чи це не їхній бог той Молох, думав він, якого жертівники він зустрічав при дорогах, коли їхав сюди. Думав він про маленьких дітей, яких вони приносили йому в жертву, а разом із тим і те, що говорили про того якогось незнаного Чоловіка, Якого немовбито потаємно відгодовували ті юдеї. Його культурне, латинське серце з незадоволенням відверталось від

їхньої нетерпимости, від їхньої іконоборської лютости та звіринної впертости. Проконсул збирався вже відійти. . . Але Авло не хотів вставати з місця.

Підтягнувши свою хламиду до самих стегон, він лежав, розпростертий перед великими купами м'ясива та різноманітної їжі. Він так уже був пересичений, що не міг нічого їсти, — але не мав сили волі відійти від тієї всієї благодаті.

Оживлення натовпу підносилося. Виникали мрії про самотійність, пригадували старинну славу Ізраїля! Хіба ж не підпали всі їхні завойовники небесній карі? Навуходоносор, Антигон, Крас, Вар. . .

— Негідники! — крикнув нарешті проконсул.

Він розумів по-сирійському — а тримав при собі перекладача тільки для того, щоб взяти собі часу приготувати належні відповіді.

Антипа поспішно дістав медалью імператора і сам із тремтінням, поглядаючи на неї, показував її натовпові зі сторони лицевого зображення.

У той час раптом відчинилися двері золотої трибуни і при яскравому світлі свічок, оточена рабинями, з гірляндами анемон, з'явилась Іродіяда.

Асирійська митра, прив'язана підборідником, була схилена над її чолом. Кучеряве волосся розсипалося по її пурпуровому пеплюмі з прорізами на всю довжину рукавів. Мармурові фантастичні чудовища, подібні до тих, що були в Аросі, над скарбами Атридів, стояли по обидвох боках дверей, і, так стоячи поміж ними, — вона була подібна до Цибелли, супроводжуючої її двома левами. З підвищення балюстради, яка царила над тим місцем, де сидів Антипа, вона, держачи в руці плоску чашу, голосно вигукнула:

— Хай живе Кесар!

Вітелій, Антипа та саддукеї зараз підхопили той вигук. Але в ту хвилину з кінця залі почувся гомін розмови

подиву та здивування. . . Молоденька дівчина ввійшла в залю.

Під голубим вуалем, який закривав її голову й груди, можна було відрізнити півокруглі лінії її брів, її халцедонове намисто та білизну її шкіри. Вона була зхоплена в талії золотим поясом, а чотирикутний кусок шовкової тканини переливного кольору лежав на її плечах, чорні шаравари були усіяні зображеннями мандрагор, і вона недбало й ліниво постукуючи своїми малесенькими черевичками із пуху райської птиці, тихесенько посувалася вперед.

На самім верху помосту вона зняла свою вуаль. Вона була дуже подібна до Іродіяди в її молодості. Потім вона почала танцювати.

Вона переставляла ноги одну перед другою, під ритм флейти та пари кротал. Її заокруглені руки ніби закликали когось, хто від неї все втікав. Легше метелика переслідувала вона його, дослівно, як Психея, в якій загорілася цікавість, дослівно, як тінь душі, засудженої скитатися. . . і, виглядало так, що вона приготується десь відлетіти.

Похоронні звуки „гінгри” замінили кротали. Безнадійне ослаблення змінилося на життєдайну надію. Кожний рух дівчини виявляв тугу — і вся вона завмирала в такій утомі, що трудно було сказати, чи плаче вона за покинутим її богом, або ніє під його ласкою. Із півзакритими віями, вона крутила своїм станом, — а обличчя її залишалося нерухомим. Зате ноги не зупинялися.

Вітелій порівнював її рухи з пантонімом Мнестора.

Авла нудило, як і раніше. Тетрарх дослівно був, як у сні, він губився у мріях. Він уже не думав про Іродіяду. Йому здавалося, що вона підійшла до фарисеїв. Але те видіння десь зникло.

Але це тут не було жодним видінням. Це була жахлива дійсність! І це все було вже давно хитро заплановане Іродіядою. Вона була віддала Саломею, свою дочку, на науку танців, далеко від Махерусу, з тією надією, що

вона подобається тетрархові. І її розрахунки показалися вірними. Тепер вона вже не сумнівалася в тім.

Танець знову змінився на іншу форму. То був шалений порив любови, прагнучий задоволення. Саломія різноманітно танцювала, так як танцюють індійські жриці, як нубіанки, живучі близько катаракти Ніла, і так як лідійські вакханки. Вона круто схилялася на всі боки, подібно квітці, під подувом сильного вітру. Блискучі підвіски підскакували в її вухах, тканина на її плечах грала барвистими переливами, від її рук, ніг, від її одєжі відділялися невидимі іскри, які запалювали серця людей. Десь заграла арфа і натовп відізвався оплесками на її томливі звуки. Не згинаючи колін, Саломія нагнулася так низько, що її підборідок дотикався підлоги — і кочовики, які привикли до повстримання, римські вояки, досвідчені в різних забавах розпустити, скупі митарі, старі, зачерствілі в дискусіях жреці — всі вони, розширивши ніздри, тремтіли під впливом сатанинського чару.

Потім вона взялася кружляти біля стола Антипи з шаленою скорістю. . . а він, голосом переривчастим він солодкопристрасних ридань, говорив їй: „До мене! до мене! Прийди!” Але вона все крутилася, тимпани дзвеніли буйно, дрібненько — так здавалося, що вони ось-ось розлетяться на куски. Народ ревів шалено, а тетрарх кричав все голосніше й голосніше: „До мене! Прийди до мене! Я дам тобі Капернаум, долину Тиверіяди, всі мої укріплення, половину мого царства!”

Раптом вона впала на обидві руки, п'ятами догори, і пройшлася таким способом по помості, подібно, як великий жук, і несподівано зупинилась.

Темні шаравари, які покривали її ноги зсунулися через її рамена і оточили дугоподібно її обличчя, на лікоть від підлоги. Її губи були помальовані, а брови чорніші від чорнила, очі грізні та страшні. . . Дрібненькі краплини на її чолі здавалися матовим потом на білому мармурі.

Вона нічого не говорила. Вона гляділа на тетрарха, а він дивився на неї.

Хтось там клацнув пальцями на трибуні. Саломія швидко побігла туди й вернулася знову. Тоді вона трішки гаркаво, дитячим голоском вимовила:

— Я хочу, щоб ти дав мені на полумиску голову. . . голову. . . — Вона призабула ім'я, але зараз же додала з усмішкою: — голову Йоханана.

Ірод, дослівно розчавлений, опустився на ложе.

Дане слово зобов'язувало його. . . Народ чекав. . .

„Але, може бути, — подумав Антипа, — що це є та передсказана смерть. . . і вона тепер упаде на другого, а мене пощадить! Якщо Йоханан є дійсний Ілля, — то він зуміє уникнути смерті, а якщо ні, то убивство не представить нічого поважного”.

Манай уже стояв біля нього. . . і зараз же зрозумів його думку. Він уже віддалявся, але Вітелій покликав його назад і сказав йому військовий пароль. Бо римські вояки стерегли ту в'язницю.

Всім дійсно полегло. Ось через хвилину все буде закінчене.

Але Манай чомусь-то затримався. . .

І ось він вернувся назад. . . На нім не було лиця. Сорок років він виконував повинність ката, і чогось подібного з ним не було. Він утопив Аристовула, задушив Олександра, за життя спалив Мататію, обезголовив Зосима, Папаса, Йосипа й Антепатера. . . Всі вони були великі люди. — І він не боявся вбити Йоханана! Зуби його стукали. . . все тіло дрижало. . .

Він побачив перед самою ямою великого ангола хоронителя, який потрясав величезним, зубчастим, червоним мечем, таким як полум'я блискавиці. Манай привів із собою двох вояків, як свідків чуда.

Але вояки пояснили, що вони не бачили нічого особливого, тільки перед тим вони мали діло із єврей-

ським вояком, який був кинувся на них, і якого вони там же вбили.

Розлючена невимовною злістю, Іродіяда сипнула цілий потік базарної, кровожадної лайки. З люті вона поламала свої довгі нігті об решітку трибуни, — а два штучні леви, які стояли позаду неї, здавалося, що кусали її ноги, і так само люто гарчали, як вона. Антипа закричав ще гірше від неї. Священики, вояки, фарисеї — всі домагалися помсти, а всі інші присутні нарікали за спізнення, яке спричинилося до їхнього незадоволення.

Манай знову вийшов, закривши обличчя руками.

Чекаючим гостям час показався занадто довгим.

Нарешті шум кроків почувся в коридорі. . . Нудьга очікування ставала невиносимою.

І ось увійшла голова. Манай тримав її за волосся напруженою рукою, гордячись оплесками звироднілого натовпу.

Він поставив її на полумиску і подав Саломії. А вона спритно вийшла на трибуну і за хвилину пізніше голова була знову принесена тією самою старушкою, яку тетрарх бачив попередньо на платформі сусіднього дому, а потім у покоях Іродіяди.

Ірод відхилився набік, щоб не бачити тієї голови. Вітелій глянув на неї байдужим поглядом.

Манай гордо зійшов із помосту і показав голову римським начальникам, а потім усім гостям, сидячим на тім боці.

Вони оглядали її уважно.

Гостре лезо меча, сковзнуло зверху вниз, і захопило частину щелепи. Смертельна судорога стягнула кутики уст, закипіла кров покрасила бороду. Закриті повіки були блідо-прозорими, як раковини.

Голова дійшла до стола священиків. Один фарисей із цікавості перевернув її, але Манай знову поставив її стояче і підніс її до Авла, це його розбудило.

Через вузькі отвори вий мертві зіниці Йоханана та

зарання згасаючі зіниці Авла, здавалося, що щось сказали один одному.

Потім Манай представив голову Антипі, — він глянув, і грубі сльози потекли по щоках тетрарха.

Факели погасли. Гості поросходилися і в залі осталися тільки Антипа та Фануїл. Стиснувши виски руками, тетрарх все ще дивився на відрубану голову, яка стояла перед ним на столі, а Фануїл стояв непорушно посередині порожньої залі, простягнувши в гору руки, шептав молитву.

* * *

На світанку, коли сонце почало тільки сходити, то два чоловіки, які колись були послані Йохананом, з'явилися із так довго очікуваною вісткою.

Вони звістили ту новину Фануїлові, який зараз захоплено зрадів духом.

А він їм показав жакливу річ на столі поміж залишками бенкету.

Один із них сказав йому: — Радуйся! Він зійшов до мертвих, щоб їм звістити про прихід Месії.

Єсей аж тепер тільки зрозумів ясно ті слова Йоханана, які він був сказав: „Щоб Він возвеличився, потрібно мені вмалятися!”

І всі троє, взявши голову Йоханана, пішли в напрямку Галилеї.

Задля людських гріхів і розбещености, загинув найбільший пророк і муж, який колинебудь родився від жінки на цій просякнутій кров'ю землі. Бо так засвідчив про нього сам Ісус Христос: „Поправді кажу вам: Між народженими від жінок не було більшого над Івана Хрестителя!”

—□—

ЗМІСТ

Вступне слово	5
Тетрарх Ірод Антипа	7
Вітелій Люцій, Авло і Йоханан	19
Бенкет із нагоди дня народин Ірода	34

**Книжку “ІВАН ХРЕСТИТЕЛЬ”, а також інші
книжки видавництва “Дорога Правди” можна
виписувати по адресі:**

**“DORONA PRAWDY”
P.O. Box 3, Station D
Toronto, Ont.
CANADA — M6P 3J5**

